

خلاصه سند تحول بنیادین

سند تحول بنیادین در آذرماه سال 1390 در شورای عالی انقلاب فرهنگی به تصویب نهایی رسید.

این سند در 8 فصل تنظیم شده است.

قبل از مقدمه سند سخنانی از امام خمینی بنیانگذار انقلاب اسلامی، به نقل از صحیفه‌ی ایشان نقل شده است که در آن به کلیه‌ی مسوولین و تمامی دست اندرکاران نظام جمهوری اسلامی ایران سفارش شده است که به هر شکل ممکن وسایل و موجبات ارتقای اخلاقی، اعتقادی، علمی و هنری جوانان را فراهم سازند و نسل جوان را تا مرز رسیدن به بهترین ارزش‌ها و نوآوری‌ها همراهی نمایند و روح استقلال و خودکفایی را در آنان زنده نگاه دارند. سپس سخنان رهبر معظم انقلاب حضرت آیت الله خامنه‌ای آورده شده است. آنچه که در سخنان ایشان بسیار چشمگیر و برجسته است دغدغه‌ی ایشان نسبت به امر تحول در آموزش و پرورش است. ایشان به دو نکته اشاره دارند، نکته‌ی اول آن که از دیدگاه ایشان آموزش و پرورش شدیداً نیازمند یک تحول اساسی است و نکته‌ی دوم آن است که به نظر ایشان بهترین افراد و برجسته‌ترین متفکرین و نخبگان کشور در زمینه‌های مختلف علمی، فرهنگی و... باید طرح مزیینی را برای آموزش و پرورش تدوین سازند؛ چراکه بنیان این نهاد و در واقع سازمان آموزش و پرورش برگرفته از مفاهیم و اندیشه‌ی غربی است و از این رو، این نیاز مبرم وجود دارد که فلسفه‌ی آموزش و پرورش اسلامی باید روشن و مشخص گردد و بر اساس این فلسفه است که باید افق آتی و آینده‌ی آموزش و پرورش کشور معلوم گردد. ضمناً به این نکته نیز اشاره نموده اند که در پشت واژه‌ی تحول، کار بسیار گسترده و عظیمی نهفته است

در مقدمه‌ی سند تحول بنیادین، به این نکته اشاره شده است که عرصه‌ی تعلیم و تربیت یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های تعالی همه‌جانبه‌ی کشور و ابزاری جدی در راستای ارتقای سرمایه‌ی انسانی شایسته‌ی کشور در زمینه‌های گوناگون است و از این رو، تحقق آرمان‌های متعالی انقلاب اسلامی ایران همچون احیای تمدن عظیم اسلامی، حضور سازنده، فعال و پیشرو در بین ملت‌ها و کسب آمادگی برای برقراری عدالت و معنویت در جهان در گرو تربیت انسان‌های عالم، متقی و آزاده و خلاق است و این تعلیم و تربیت باید بتواند «حیات طیبه»، «جامعه‌ی عدل جهانی» و «تمدن اسلامی – ایرانی» را تحقق بخشد. در پرتو چنین سرمایه‌ی انسانی متعالی است که جامعه بشری آمادگی تحقق حکومت جهانی «انسان کامل» را پیدا می‌کند و در سایه‌ی چنین حکومتی ظرفیت و استعداد‌های بشری به شکوفایی و کمال خواهد رسید.

در فصل اول سند تحول بنیادین که تحت عنوان «کلیات» نامگذاری شده است، اصطلاحات و واژگان کلیدی به کار رفته در سند مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند و تعریف شده‌اند. مانند: «نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی»، «تعلیم و تربیت»، «ساحت‌های تعلیم و تربیت»، «نظام معیار اسلامی»، «شایستگی‌های پایه»، «هویت»، «معلم و مربی»، «جامعه‌ی اسلامی»، «سنین لازم التعلیم»، «حیات طیبه»، «چشم انداز»، و «نظام دوری».

در فصل دوم که تحت بیانیه‌ی ارزش‌ها نامگذاری شده است، پس از بیان منابع ارزشی سند، به 30 گزاره‌ی ارزشی که محور نظام تعلیم و تربیت است، اشاره شده است. از مهمترین این گزاره‌ها می‌توان به:

- 1- آموزه‌های قرآن کریم
- 2- آموزه‌های مهدویت و انتظار
- 3- میراث نظری و عملی حضرت امام خمینی (ره)

و... اشاره کرد.

فصل سوم تحت عنوان «بیانیه ی مأموریت» نامگذاری شده است که در این قسمت به این نکته اشاره شده است که نهاد آموزش و پرورش مأموریت دارد تا با تأکید بر شایستگی های پایه، زمینه ی دستیابی دانش آموزان در سنین لازم التعلیم طی 12 پایه ی تحصیلی (چهار دوره ی سه ساله)، به مراتبی از حیات طیبه در ابعاد فردی، خانوادگی، اجتماعی و حتی جهانی را به صورتی منسجم و نظام مند، همگانی، عادلانه و الزامی در ساختاری کارآمد و اثربخش فراهم سازد و انجام این مهم نقشی زیرساختی در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی خواهد داشت.

فصل چهارم که تحت عنوان «چشم انداز» نامگذاری شده است؛ به ویژگی های نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی در افق 1404 می‌پردازد. در این فصل مبحثی ذیل عنوان «مدرسه در افق چشم انداز» مطرح گردیده است که طی آن به این نکته اشاره شده است که بر پایه چشم انداز 1404، «مدرسه جلوه‌ای از تحقق مراتب حیات طیبه، کانون عرضه ی خدمات و فرصت‌های تعلیم و تربیت، زمینه ساز درک و اصلاح موقعیت توسط دانش آموزان و تکوین و تعالی پیوسته ی هویت آنان بر اساس نظام معیار اسلامی، در چارچوب فلسفه و رهنامه ی نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌شود.

فصل پنجم تحت عنوان «هدف‌های کلان» نامگذاری گردیده است که در مجموع به 8 هدف کلان زیر اشاره شده است:

- 1- تربیت انسان متعهد
- 2- ارتقای نقش نظام تعلیم و تربیت
- 3- گسترش عدالت آموزشی
- 4- برقراری نظام کارآمد مدیریت انسانی
- 5- افزایش مشارکت همگانی
- 6- بهسازی در نظام برنامه ریزی آموزشی
- 7- افزایش کارایی در نظام تعلیم و تربیت
- 8- کسب موقعیت نخست تربیتی در منطقه و جهان اسلام

فصل ششم ذیل عنوان «راهبردهای کلان» نامگذاری شده است که در این فصل، مجموعاً به 15 راهبرد کلان اشاره شده است، همچنین به این موضوع پرداخته شده است که هر یک از این راهبردهای کلان با کدام یک از اهداف کلان – که در فصل پیشین (یعنی فصل پنجم) – بدان اشاره شده است متناظر و مرتبط است.

اما مفصل‌ترین و مبسوط‌ترین فصل **سند تحول بنیادین**، **فصل هفتم** است که ذیل عنوان «هدف های عملیاتی و راهکارها» نامگذاری شده است. در این فصل، در مجموع فهرست 23 راهکار کلی مختلف بیان شده است که در ذیل هر راهکار، جزئیات اجرایی و عملیاتی آن نیز مطرح شده است.

اهداف عملیاتی و راهکارهای سند تحول بنیادین :

- 1- پرورش درست تربیت یافتگان
- 2- تعمیق تربیت اسلامی
- 3- ترویج فرهنگ حیا و عفاف و 4- تقویت بنیان خانواده

- 5- تأمین و بسط عدالت آموزشی
- 6- تنوع بخشی به محیط های یادگیری
- 7- افزایش نقش مدرسه
- 8- افزایش مشارکت نظام تعلیم و تربیت در تعالی کشور
- 9- جلب مشارکت ارکان موثر در تربیت
- 10- ارتقای منزلت اجتماعی فرهنگیان
- 11- بازمهندسی اصول حاکم بر برنامه درسی تربیت معلم
- 12- تأمین رفاه فرهنگیان
- 13- افزایش نقش شوراهای آموزش و پرورش
- 14- متناسب سازی فضاهای تربیتی با ویژگی های دانش آموزان
- 15- اصلاح محتوا و ارتقای جایگاه علوم انسانی
- 16- تنوع بخشی در ارائه خدمات آموزشی
- 17- استفاده از فناوری های نوین
- 18- نوآوری در نظام تعلیم و تربیت رسمی
- 19- استقرار نظام ارزشیابی و تضمین کیفیت
- 20- تأمین و تنوع بخشی منابع مالی و مدیریت مصرف
- 21- بازنگری ساختارها و روشها
- 22- ارتقا و بهبود مستمر کیفیت نظام کارشناسی و مدیریت آموزشی
- 23- توسعه ظرفیت پژوهش و نوآوری

در نهایت، **فصل هشتم** سند تحول بنیادین (فصل پایانی) ذیل عنوان «چارچوب نهادی و نظام اجرایی تحول بنیادین آموزش و پرورش» نامگذاری شده است. در این فصل به این موضوع پرداخته شده است که برای تحقق اهداف و برنامه های سند ملی آموزش و پرورش در افق چشم انداز، سیاست گذاری، برنامه ریزی و نظارت بر فرآیند تحول بنیادین در دو سطح صورت می پذیرد:

بخش اول یا سطح اول، سیاست گذاری و تصمیم گیری کلان و همچنین نظارت و ارزیابی راهبردی فرآیند تحول بنیادین نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی بر پایه ی این سند است که این مهم بر عهده ی شورای عالی انقلاب فرهنگی است. اما **سطح دوم یا بخش دوم** مربوط به برنامه ریزی و نظام اجرایی است که در وهله ی اول شورای عالی آموزش و پرورش مسوولیت اجرایی سند را بر عهده دارد و در گام بعدی خود وزارت آموزش و پرورش مسوولیت نهادینه سازی و اجرای

سند ملی آموزش و پرورش (شامل بنیان های نظری و سند تحول راهبردی) و طراحی و تدوین برنامه های اجرایی سند تحول راهبردی را بر عهده دارد.

اما در مجموع به این نکته اشاره شده است که تمام دستگاه و نهادها خصوصاً رسانه ی ملی موظفند در چارچوب این سند با نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی همکاری لازم را به منظور تحقق اهداف تحول بنیادین آموزش و پرورش به عمل آورند و در پایان این فصل به موضوع نحوه ی ترمیم و به روز رسانی سند تحول بنیادین اشاره شده که طی آن این فرآیند در افق چشم انداز در بازه های زمانی پنج ساله از تاریخ تصویب آن و مطابق با بنیان های نظری سند ملی (فلسفه ی تعلیم و تربیت در جمهوری اسلامی ایران، فلسفه ی تعلیم و تربیت رسمی – عمومی در جمهوری اسلامی، رهنامه ی نظام تعلیم و تربیت رسمی – عمومی در جمهوری اسلامی ایران) پس از تصویب از سوی شورای عالی آموزش و پرورش به تصویب نهایی شورای عالی انقلاب فرهنگی خواهد رسید.